

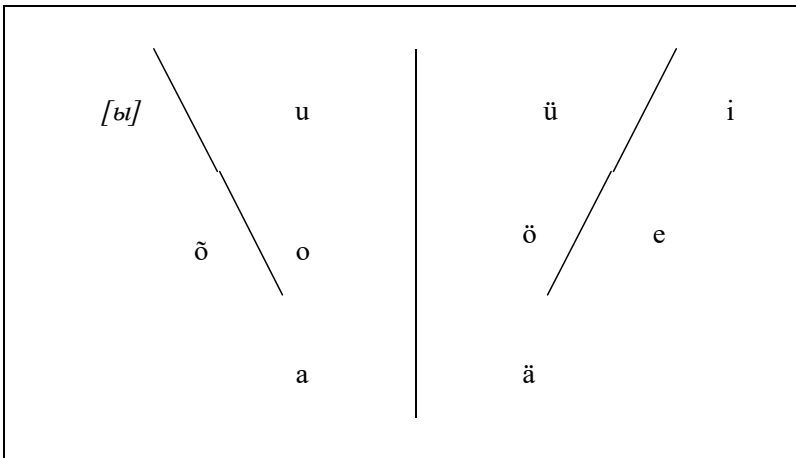
Hangtan

A MAGÁNHANGZÓK

A vót nyelv összesen kilenc (az erős orosz hatást is figyelembe véve feltehetően tíz) magánhangzót használ, és ismeri ezek hosszú változatait is, amelyeket az adott betű megkettőzésével jelöl. Ezek a hangzók mind a mély, illetve magas voltuk szerint, mind az ajakréses, illetve ajakkerekítéses jellegük alapján szimmetrikus logikai rendszert alkotnak.

Az *õ* magánhangzónak a visszatanulók ma már eredendően orosz anyanyelvűsége miatt egyre gyakoribb lehet az oroszból átvett szavakban egy *ы* allofónja, pl. *võšõfka* ← *вышивка* (hímzés).

A magánhangzók: *a*, *õ*, *[bɨ]*, *o*, *u*, *ö*, *ü*, *ä*, *e*, *i*.

A KETTŐSHANGZÓK

A vót nyelv két magánhangzó összevont képzésű kapcsolásával számos változatban tud kettőshangzót (diftongust) alkotni, ennek megfelelően a kettőshangzók száma jó két tucatnyi. A diftongusok záró részhangjaként meghatározók az *i*, *u* és *ü* hangok.

A MÁSSALHANGZÓK

A vót nyelv mássalhangzóinak a száma huszonöt (a sajátos hangképzési helyzetet is figyelembevéve huszonhat). A mássalhangzóknak is előfordul hosszú változata. Ezt írásban ugyancsak az adott hang betűjének megkettőzésével jelölik.

A magyar *c*-nek és *cs*-nek megfelelő hangokat a *ts* és a *tš* kettősbetűk adják meg. A hosszú hangot jelölő betűkettőzésekor kettősbetűben a vót is csak az első betűt kettőzi.

A *g*, a *k* és a *h* hangok előtt képzett orrhang – a magyarral teljesen azonos módon – az *n* hang alloffónjaként *ŋ* hangnak hallatszik, pl. *langōta* (leesik), *ankō* (vasvilla), *bronhad* (hörgők).

A mássalhangzók: *m*, *b*, *p*, *v*, *f*, *n*, *d*, *t*, *z*, *s*, *ts*, *l*, *r*, *ń*, *d'*, *t'*, *ž*, *š*, *tš*, *l'*, *ř*, *j*, *[ŋ]*, *g*, *k*, *h*.

m	n	ń		[ŋ]	
p	t	t'		k	
b	d	d'		g	
f	s	š			h
v	z	ž	j		
	ts	tš			
	r	ř			
	l	l'			

A BETŰÍRÁS

Az ajakkerekítés nélküli mély magánhangzó jelölésére az *ō* betű használata az észti mintát követi. Ugyancsak ilyen alapon nem az *y* betűvel, hanem a hagyományos formában adja meg a vót az *ü* hang jelét (bár több példában tettenérhető olykor az *y* betű használata is). A magyar nyílt és zárt *e*-nek és *é*-nek megfelelő hangok megkülönböztetését az általános balti finn eljárásnak megfelelően a vót is az *ä* és az *e* betűkkel oldja meg. A további magánhangzók betűjelölése nem kíván külön magyarázatot.

Több szövegben megjelenik a *dž* kettős betű is, amely azonban inkább a keleti nyelvjárási alloffón emlékét keveri a megoldások közé, használata

tosabb ugyanis ezeken a képzési helyeken a *d'd'* és az annak megfelelő jelölés. A magyar *cs*-nek megfelelő hang jelölésére igen gyakori a hacsek-ékezet nélküli egyszerű *c* betű, amivel párhu-zamosan a magyar *c*-nek megfelelő hangot a *ts* kettősbetű jelöli. Én a logikailag következetesebb *tš* és *ts* betűkombináció párját fogadom el (a *č-c* betűpár zavart keltő lehetne). A magyar *s*-nek és *zs*-nek megfelelő hangokat a hacsek-ékezetes betűkkel oldja meg a vót. Az öt palatalizált mássalhangzó esetében a felsővesszős jelölési formát vettem át a kínálkozó lehetőségek (pl. a *j*-vel való bővítés) köréből. A további mássalhangzók betűjelölése nem kíván külön magyarázatot.

A BETŰREND

A kettősbetűk (*ts*, *tš*) szó belseji helyzetben nem kapnak külön besorolást, hanem az első betűjük szerinti rendben a második betűjüknek megfelelő helyen következnek.

A palatalizált mássalhangzók betűi a jésítetlen hangok betűit követik a sorban, a hacsek-ékezetesek pedig az ékezet nélküli megfelelőiket.

Az ékezetes magánhangzók az általános balti finn szokásrendnek megfelelően az ábécé legvégére kerültek, az egymásutánjuk pedig az észt betűrendi mintát követi *õ, ä, ö, ü* sorrendben.

A KIEJTÉS

Magánhangzók kiejtése:

a - rövid á (<i>mint a latin a</i>)	oo - hosszú ó
aa - hosszú á (<i>mint a magyar á</i>)	õ - rövid ə (<i>mint a román ă</i>)
ä - rövid e (<i>mint a magyar e</i>)	õõ - hosszú ə
ää - hosszú e	ö - rövid ö
e - rövid é (<i>mint a latin e</i>)	öö - hosszú ö
ee - hosszú é (<i>mint a magyar é</i>)	u - rövid u
i - rövid i	uu - hosszú ú
ii - hosszú í	ü - rövid ü
o - rövid o	üü - hosszú ú

(Az *õ* tekintetében lásd még a magánhangzókknál írtakat is!)

Kettőshangzók kiejtése:

A valóságos kettőshangzók esetében az azokat alkotó két magánhangzó gyakorlatilag nem képez külön szótagot, az együttejtési tartamuk mintegy hosszú hangzónyi.

Ha a kettőshangzót *i* vagy *u, ü* zárja, akkor azok *j* vagy *v* félhangként is hangozhatnak.

Vigyázat! A szóösszetételekben az összetétel határán található magánhangzók megőrzik önálló hangzói voltukat, külön ejtendők!

Mássalhangzók kiejtése:

b - kevésbé zöngés b	ń - ny
d - kevésbé zöngés d	p - p
d' - gy	r - r
f - f	ř - jésített r
g - kevésbé zöngés g	s - sz
h - h	š - s
j - j	t - t
k - k	ts - c
l - l	tš - cs
l' - jésített l	t' - ty
m - m	v - v
n - n	z - z
(n - egyes helyzetekben ŋ)	ž - zs

AZ ILLESZKEDÉS

A vót nyelvben számos tekintetben megtalálhatók a magánhangzó-harmóniából következő sajátosságok.

Ebben a tekintetben sok közeli rokonához képest a legkövetkezetesebbnek bizonyul.

Főleg a mély és magas toldalékpárok megfelelő illeszkedése általános jelenség, de gyakori a nyelvállás szerint alkalmazkodó többszörös toldalékpáros is.

Ugyanakkor számos toldalék (így pl. *-kaz, -ikko, -ka, -ssa, -ko, -go, -je, -d'd'e* stb.) nem vesz részt ennek a szabálynak az érvényesítésében.

Illeszkedő képzőpárosok pl.:

-*õz*, -*ez*;
-*uz*, -*üz*;
-*taa*, -*tää*;
ma, -*me*;
-*ja*, -*jä*;
-*nnud*, -*nnüd*;
-*ttu*, -*ttü*.

Illeszkedő jelpáros pl.:

-*õpi*, -*epi*.

Illeszkedő ragpárosok pl.:

-*haa*, -*hää*;
-*hõõ*, -*hee*;
-*llõ*, -*lle*;
-*mmõ*, -*mmä* (!);
-*ttõ*, -*ttä* (!).

A FOKVÁLTAKOZÁS

A fokváltakozás a szótári alaptő záró hangjának vagy hangsorának mennyiségi vagy minőségi, gyakran mindkét tekintetben bekövetkező változása. Jelentheti hang kivetését vagy betoldását is.

Az alapvető fokváltakozások:

1. pp → p
2. p → v / m
(lp→lv; rp→rv; mp→mm)
3. tt → t
4. t → Ø / vv
(ht→h; lt→ll / l; nt→nn / n; rt→rr / r; oot→uvv)
5. kk → k
6. k → g
(hk→hg; lk→lg; nk→ng; rk→rg;
fk→vg; pk→bg; sk→zg; šk→žg; tk→dg)

7. ss → s
8. s → z
(hs→hz; rs→rz)
9. šš → š
10. š → ž
11. ttš → tš / d'd'
12. tš → d' / g / Ø
(htš→hd'; ltš→lg / ll; ntš→nd' / nn; rtš→rd' / rg)
13. tts → ts

A SZÓHANGSÚLY

A vót nyelv a magyarhoz és a legközelebbi rokonnyelveihez hasonlóan élhangsúlyos, vagyis a szóhangsúly szinte kizárólag az első szótagra esik.

Ettől való eltérés segédszószerű előtaggal alkotott összetételben (pl. *paraika*), valamint az újabb keletű idegen nyelvekből történő – majdnem kizárólag az oroszon keresztül – átvételek nyomán fordulhat elő (pl. *evol'uuttsija*; *signaalō*). Utóbbi esetekben a vót az átadó nyelvet követi.

